Urbana regeneracija industrijske zone u Smederevu-komparativna analiza

MARKO N. MILOSAVLJEVIĆ, Ministarstvo građevinarstva,
saobraćaja i infrastrukture, Beograd
MILICA M. DOBRIČIĆ, Ministarstvo građevinarstva,
saobraćaja i infrastrukture, Beograd

Stručni rad
UDC: 711.4(497.11)
DOI: 10.5937/tehnika2105564M

Fokus u ovom radu je na urbanoj regeneraciji, jednog od još uvek aktivnih industrijskih kompleksa na istočnom obodu grada Smedereva. Ona uključuje oživljavanje i umrežavanje sa kulturnim dobrima grada, ističe njihov značaj i važnost po pitanju tradicionalnih i turističkih uslova, u direktnoj komunikaciji sa urbanističkim metodama neophodnim za oživljavanje celokupnog prostora i grada Smedereva. Komparativnom analizom primera dobre prakse sličnih gradova u Italiji, izvršena je valorizacija prostora i približavanje osnovnom cilju istraživanja. Cilj istraživanja ovog rada jeste postizanje što efektivnije urbane regeneracije i nivoa intervencije uz postavljanje smernica za poboljšanje kvaliteta ne samo industrijskog kompleksa, već i kompletnog obuhvata zone u kojoj se kompleks i nalazi.

Ključne reči: urbana regeneracija, industrijska zona, komparativna analiza, Smederevo, Dunav

1. UVOD

Urbana regeneracija se u teoriji predstavlja pojmovima poput urbane revitalizacije, obnove, reciklaže, preporoda, restauracije i džentrifikacije. Delimično je teorija ista, a upućuje korisnike na jedan scenario razvoja, odnosno evoluciju karakterističnog objekta ili čitavog kompleksa. Regeneracija se u skladu sa potrebama prostora na kome se neaktivan objekat ili zona nalazi, odvija u nekoj drugačijoj nameni, sa uslovom da zadrži elemente kulturnog ili industrijskog dobra a da ujedno formira nešto novo, što će nekada zanemareni reper grada iskoristiti u prenameni funkcija, te je rezultat vezan za nastanak novih centara, javnih sadržaja i stanovanja, sa ciljem da se prostor uklopi u grad i postane jedan od novih centara [1]. Povezivanje savremenog razvijanja grada sa nečim što je kulturno-istorijsko dobro, postaje izazov i najteži deo ovog cilja. Savremene metode i kontinualna težnja ka interakciji starog i novog, dovode do rezultata u kome vizure postaju glavna prezentacija grada čime se povećava njegova posećenost, te grad dobija nove ekonomske pogodnosti utemeljene na turizmu kao modernoj privrednoj grani [2]. Urbana obnova (eng. urban regenerati-

on) je shvaćena kao kompleksan proces obnove degradirane fizičke strukture jednog dela grada sa ciljem da zaustavi proces degradacije, odnosno stagnacije i opadajućeg stanja (eng. carrying capacity), što dovodi do izmene socio-ekonomskih profila i izmenjene strukture stanovništva (ekskluzivno postaje jednostavno) [2]. Interes za turizam i aktivnija rehabilitacija pojedinih kulturnih centara, formirana zbog vizure grada ali i privlačenja novih turista, raste tokom druge polovine prošlog veka [3]. Turizam pospešuje ne samo ekonomsko stanje nekog lokaliteta, grada, već forsira na konstantno regenerisanje svih elemenata koji omogućavaju turizam. Urbanistička regeneracija se sprovodi kontinualno, čime se niti jedan segment grada ne zapušta, već se svaki od njih smatra jedinstvenim. To znači da se aktivira potencijal za kulturni, infrastrukturni i urbanistički razvoj, ispituje se tema globalizacije i formira se konkurencija sa ostalim lokalitetima [4].

Smederevo je grad u centralnoj Srbiji, pripada Podunavskom okrugu i nalazi se na obali druge po veličini evropske reke Dunav. Ovaj grad je regionalni centar sa oko 65.000 stanovnika. Planskom dokumentacijom [5, 6, 7], kojom se generalno utiče na kontrolu razvoja područja i ostvarivanje planiranog [8], predviđeno je da se grad profilise kao lučki grad i multifunkcionalno saobraćajno čvorište [9]. Na svega 46 km udaljen od prestonice, grada Beograda, Smederevo u svom direktnom kontaktu sa rekam Dunav, ima potpunu povezanost sa gradovima i naseljima lociranim na istoj reci. Većina gradova koja se nalazi na duna-

Adresa autora: Marko Milosavljević, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Beograd, Nemanjina 22-26

e-mail: marko.milosevic@mgsi.gov.rs

Rad primljen: 07.09.2021.

Rad prihvaćen: 13.09.2021.

vskom potezu, kao i Smederevo, nosi bogatu istoriju i prilično očuvanu matricu prvobitnog stanja naselja, tvrđave ili grada i mogu se nazvati kao izuzeta kulturna dobra [10].

Predmet istraživanja ovog rada je urbana regeneracija u okviru industrijske zone Smedereva, kao dobrog primera u okviru kojeg se mogu primeniti savremene metode obnove grada. Industrijsko nasleđe je važan deo identiteta grada.

Razumevanje nasleđa kao jednog složenog koncepta koji proizilazi iz interakcije između materijalnog i nematerijalnog, identitet industrijskog nasleđa postaje posebno značajan u smislu urbanog očuvanja. To se odnosi na činjenicu da jedan karakterističan industrijski kompleks postaje jedan od repera grada i prostora na kome se nalazi, te je urbanistički zadatak kontinualno održavanje socijalnog karaktera i fizičke strukture koja taj kompleks i obuhvata.

Zanemarivanje ovih problema ugrožava prepoznatljivost grada gubljenjem ovakvih dobara i samim tim značajnih urbanističkih mesta - repera. Kao jedan od ishoda je izumiranje vrednosti koje je grad kroz istoriju imao, dovodi se do nastanka neiskorišćenih lokacija koje formiraju novu sliku urbanističke nerazvijenosti grada i stagnacije socijalnih zajednica.

U radu je izvršena komparativna analiza primera dobre prakse sličnih gradova u Italiji sa ciljem postizanja što efektivnije urbane regeneracije i nivoa intervencije kroz postavljanje smernica za poboljšanje kvaliteta ne samo industrijskog kompleksa, već kompletnog obuhvata zone u kojoj se kompleks i nalazi.

2. METODOLOGIJA

U istraživanju ovog rada nakon predstavljanja studije slučaja, industrijske zone u Smederevu sa karakterističnim kulturno-istorijskim vrednostima i prednostima za razvoj turizma, izvršena je komparativna analiza primera dobre prakse koji su u svojoj realizaciji sprovedeni kroz modele urbane regeneracije, pri čemu se dolazi do različitih pristupa koji su iskoristili potencijale postojećih baza zarad najboljih rezultata, kako po pitanju vizuelnog izgleda, tako i po pitanju funkcionalnosti.

Ispituje se valorizacija primera i postavlja se zaključak mogućih rešenja, kroz definisanje smernica za urbanu regeneraciju studije slučaja. Analizirani primeri su lokalizovani u Italiji, i vezani su za provinciju Savona, grad Torino – Dora Park i grad Torino - Sinisija. Bitni kriterijumi za komparaciju izabranih primera su: kontakt sa kulturno-istorijskim nasledem, industrijski razvoj i trenutno stanje, kontakt sa rekom/vodom i regeneracija na prostoru neiskorišćenih industrijskih prostora.

3. STUDIJA SLUČAJA

Industrija grada Smedereva je od svog postanka intenzivno išla u korak sa nekim od kvalitetnih evropskih primera, sledila njihov sistem rada i konstantni razvoj novih industrija. Smederevo u 20 veku postaje jedan od najbitnijih i najkvalitetnijih primera u okviru dunavskog poteza. Kraj 20 veka je obeležio ekonomski krah države, a nekadašnji sjaj industrije izgubio je svoj sjaj. Prostori namenjeni za industrijski razvoj se danas ne koriste, postaju zanemareni a posledice njihovog gašenja utiču na kompletnu vizuru grada, gde nekadašnji reperi postaju nesigurni i nerevitalizovani prostori [11]. Industrijska zona u Smederevu, razvijala se na obodu grada i u priobalju reke Dunav, uz neke od bitnih sadržaja grada. Najbitniji delovi industrijske zone su locirani zapadno od centra, u indirektnom kontaktu sa zapadnim kulama Smederevske tvrđave, ali i istočno od tvrđave, na prostoru Godominskog polja, nekada ogromne površine industrijskih kompleksa, koja sada podržava tek neke aktivne ostatke. Zona koja je u ovom radu od izuzetne važnosti zbog svoje pozicije i mogućnosti prenamene i reaktivacije prostora u pravcu razvoja turizma koji u svom sklopu podrazumeva i isticanje istorijsko-kulturnih značaja od izuzetne važnosti, poput tvrđave, nalazi se u Godominskom polju i u svom obuhvatu zauzima površinu od skoro 160 ha. Reč je o privrednoj zoni koja je nedovoljno prostorno zaokružena, sa nekompletnim i nedefinisanim sadržajem, ali sa izuzetnim prostorno-razvojnim potencijalima. Na prostoru ove zone, dostupan je određeni broj još uvek aktivnih pogona, aktuelnih na nivou države. Shodno tome, ona se može podeliti na tri podzone, kao što su: Šalinački put, Metalservis i Milan Blagojević.

Industrijska zona formirana zapadno od centra Smedereva, odnosno zona Stare železare, sa površinom od 21 ha, u svojim početnim fazama razvoja biva bitan element u prostornoj strukturi grada, odnosno, kontinualna težnja se vodila ka razdvajanju od grada, međutim, ova zona vremenom postaje usko grlo razvoja grada. Shodno tome, prisutan je konstantan osećaj neprilagođavanja gradu, odnosno narušavanja njegovih vizura.

Ishod je, neprilagođenost gradu i reci, te je jedna od savremenijih težnji vezana za prenamenu proizvodno-industrijske funkcije ka turističko-kulturnom sadržaju koji će uticati na preuređenje kontakta sa dunavskim priobaljem. Industrijska zona Železare Smederevo je locirana 7 km jugoistočno od grada i ujedno je najznačajnija za njegov industrijski razvoj. Obuhvata površinu od oko 30 ha i vezana je za proizvodnju metalurgije. S obzirom na produkt koji se dobija u ovom industrijskom kompleksu, ovo postaje zona sa najvišim stepenom ugroženosti životne sredine.

Slika 1 - Industrijska zona u Smederevu [12]

Zona koja je u ovom radu od izuzetne važnosti zbog svoje pozicije i mogućnosti prenamene i reaktivacije prostora u pravcu razvoja turizma koji u svom sklopu podrazumeva i isticanje istorijsko-kulturnih značaja od izuzetne važnosti, poput tvrđave, nalazi se u Godominskom polju i u svom obuhvatu podržava površinu od skoro 160 ha. Reč je o privrednoj zoni koja je nedovoljno prostorno zaokružena, sa nekompletnim i nedefinisanim sadržajem, ali sa izuzetnim prostorno-razvojnim potencijalima. Na prostoru ove zone, dostupan je određeni broj još uvek aktivnih pogona, aktuelnih na nivou države. Ova zona se deli na tri podzone, od kojih je jedna Šalinački put, sa kapacitetom od 15 ha, koji trenutno biva ponovno aktiviran u cilju održavanja postojeće namene.

Druga podzona je locirana duž glavnog puta, sa višenamenskim karakterom i površinom od oko 37 ha, sa preduzećem „Metalservis“, čiji su pojedinačni kapaciteti privatnog preduzetništva, te su i dalje aktivni. Treća podzona Milan Blagojević, u ovom radu je i najbitnija za dalje isticanje problema i donošenje predloga interakcije kulture i turizma, te regeneracije na jednom takvom prostoru koje bi se smatralo jedinstvenom stanicom. Ova zona podržava površinu od 101,3 ha, u kojoj je lociran najveći broj manjih industrijskih preduzeća, poput nama posebno bitnog, preduzeća „Milan Blagojević“ [11].

Za urbanu regeneraciju industrijske zone Smedereva, od posebne važnosti su elementi kulturnih dobara velikog i izuzetnog značaja na nivou grada Smedereva. Smederevska tvrđava je istorijsko-kulturno dobro grada Smedereva, te je nezaobilazna tačka okupljanja posetilaca. Pozicionirana na reci Dunav, na najsevernijoj strani urbanog obuhvata grada, posetiocima formira posebne vizure unutar tvrđave, ali i vizure u okolini. Sa bogatim istorijskim kontekstom i stečenim priznanjem kao jedne od najvećih ravničarskih tvrđava u Evropi, predstavlja grad Smederevo. Uz tvrđavu je pozicioniran muzej, nastao tokom poslednjih nekoliko decenija, a smatran je vremeplovom istorije Smedereva od najranijih antičkih perioda do polovine 20 veka. Prisutni su materijalni i nematerijalni elementi

koji su otkriveni tokom istorije a koji o Smederevu i Srbiji iz tih perioda, bivaju jedini izvori koji svedoče o postojanju grada, tvrđave i istorijskih činjenica.

Slika 2 - Kulturno-istorijski i turistički sadržaji u Smederevu [12]

Dunavski kej je neizostavna tačka posećenosti, s obzirom da formira jedinstvenu konekciju sa glavnim gradskim šetalištem, te samim centrom grada. Ono što je u okviru šireg obuhvata grada Smedereva su objekti velike ili izuzetne važnosti, novijeg doba, nastale tokom 18 i 20 veka. Jedan od njih je kompleks, odnosno objekat vile Zlatni breg, pozicioniran u predgrađu Smedereva, delu poznatijem kao Plavinac. Letnjikovac Obrenovića podržava kapacitete vinograda i parka, sa idiličnim vizurama koje oživljavaju period u kome je letnjikovac bio aktivan. Smatra se dobrom velike važnosti. Jugovo je jedno od savremenijih odmarališta. Kako je već i spominjano, nalazi se na 5 km od Smedereva i podržava kompleks prostornog kulturnog odmarališta, pokrivenog javnim sadržajima. Smatra se dobrom od velike važnosti. Navedeni elementi kulturnih dobara potencijal su razvoja turizma koji zajedno doprinose urbanoj regeneraciji područja istraživanja. U širem kontekstu, područje istraživanja deo je kulturno-istorijske rute Put rimskih careva, na kojoj su se razvili važni gradovi, kao što su Sirmijum, Singidunum, Romulijana i drugi [13-14].

4. REZULTATI I DISKUSIJA

Primeri dobre prakse kao što su provincija Savona, grad Torino–Dora Park i grad Torino – Sinisija, u Italiji, sličnih karakteristika sa gradom Smederevom, ukazuju na moguće smernice urbane regeneracije. Provincija Savona pripada regionu Liguria i ona ima 60.831 stanovnika. Okružena je sa više provincija sličnog kapaciteta zauzetosti i iskorišćenosti prostora, kao i sa regijom Pijemontom, dok je u neposrednoj blizini Đenove. Lokacija ove provincije izlazi direktno na more, a važnost obalskih zona i pogodnosti kontakta sa vodom je dovela do toga da se čitav niz provincija sličnih namena nalazi u lančanom nizu. Industrijska

zona u ovom gradu podrazumeva razvoj luke, marine, a usko je povezana sa izgradnjom brodova, te se direktno smatra industrijom velike vrednosti. Iz ovog primera se može zaključiti da su infrastruktura, brodogradnja, istorijsko nasleđe i kontakti značaj sa širim područjima vrlo bitni za ovu provinciju i formiraju je kao jedan od primorskih centara severne Italije.

Ova provincija aktivira vodni saobraćaj i razvoj grada u pravcu luke, turizma i prezentacije grada. Kao neki od rezultata, moguće je napomenuti da prezentacija grada biva poseban izazov, prvenstveno tvrđava koja se smatra jednim od glavnih repera grada. U Master planu luke [15] je formiran koncept različitih scenarija koji pokrivaju više različitih rešenja lokacije. Izabran je koncept u kome je bilo neophodno izmeniti postojeće stanje zidina koje redukuju vidljivost tvrđave. Njihovim rušenjem je formirana otvorena vizura iz pravca juga, što je dovelo do kvalitetnije prezentacije tvrđave i njene okoline. Urbanizacija područja dovodi do nastanka urbanog parka, kao novog centra javnog okupljanja. Tvrđava je u interakciji sa glavnom lukom i urbanim parkom, te je pristup kulturnom dobru daleko jednostavniji.

Slika 3 - Plan razvoja projekta priobalne zone grada Savona [16]

Trgovinske funkcije razvoja luke iz nekadašnjeg stanja, sada pojačavaju lučke aktivnosti i formiraju industrijsku zonu u okviru koje se odigrava proizvodnja plovniha sadržaja i pristanište. Ujedno se formira i nautički centar sa muzejom koji pokriva sadržaje javnih namena. U projektu je naglasak na razvoju turističkih funkcija koje uključuju aktuelne plovne sadržaje, brodogradnju i pristanište kruzera i ostalih plovila, čime se ova zona predstavlja kao jedna od turističkih stanica kulturnog centra, što dovodi do povećane posećenosti sadržaja grada i njegovog proširenja.

Slika 4 - Luka Savona [17]

U skladu sa tim, grad forsira kontinualnu obnovu i regeneraciju svih delova koji u kontaktu sa posetio-cima doprinose eko-nomskom razvoju.

Sa druge strane, grad Torino, park Dora. Torino je danas jedan od glavnih centara severne Italije. Smatra se glavnim gradom oblasti Pijemonto, a u svom kapacitetu podržava oko 800.000 stanovnika. U sklopu grada, primetni su izvanredni primeri arhitekture iz perioda 14, 15, 16 veka pa sve do kasnih perioda 18 i 19 veka, zbog čega je grad Torino jedan od jasnih vizuelnih prikaza gotovo svih istorijskih stilova arhitekture. Tokom prve polovine prošlog veka, Torino je pokriven velikim industrijskim pogonima Fijata i Mišelin. S obzirom da je Torino jedan od gradova sa zahvalnom pozicijom i povezuje se sa nekim od gradova visokog značaja, biva pokriven velikom industrijom železnica, te postaje jedan od glavih industrijskih i post-industrijskih gradova u severnoj Italiji.

Slika 5 - Plan parka Dore u kontekstu sa rekam Dorom, Torino [18]

Razlog izbora ovog primera se ne odnosi na direktni kontakt industrijskog i arhitektonskog nasleđa, već je fokus na načinu revitalizacije i regeneracije nekadašnje braunfild lokacije koja, sa svojim pogonima trenutno biva beskorisna. Lokacija ovih pogona Fiata je formirana planski, neposredno okružena nekim od jako značajnih kulturnih dobara. S obzirom da izlazi direktno na reku Po, predstavlja vizuelnu figuru grada u indirektnom kontaktu sa istorijom koju priobalna strana Torina ima, poput dvorca Kastelo i srednjovekovnih tvrđava. Planom urbanog razvoja grada Torina, odnosno Generalnim regulacionim planom grada Torina iz 1995. godine [19], iz perioda kada je Braunfild koncept još uvek bio nepoznanica, definisan je cilj očuvanja industrijskog nasleđa, kao i što jasnije pedstave regeneracije ove lokacije, te se uz više arhitektonskih timova formirala ideja, kasnije i realizacija projekta metamorfoze te površine. Danas je ovo poznatije kao Dora park, koji u svom sadašnjem sklopu ima neke od upečatljivih elemenata arhitekture iz 20 veka, industrijske arhitekture koja je proglašena kao veoma bitno industrijsko nasleđe Italije, pa se shodno tome, nekadašnji industrijski Fijatov pogon vodi kao kulturno i industrijsko nasleđe, s obzirom da je uz pomoć njega moderna arhitektura ostavila dubok trag. Park Dora ima površinu od skoro 42.000 m², sa oču-

vanim dominantnim elementima industrijskog pogona, veoma uspešno interpretiranim sa zelenilom, čime je formiran park sa obe strane reke, sa različitim tipovima prirodnih elemenata održivosti utapanja u užu i širu okolinu.

Slika 6 - Revitalizovani prostor u okviru parka Dora [12]

Treći primer dobre prakse je grad Torino, Čenisija. Čenisija je opština u gradu Torinu, u centralnom, severozapadnom delu grada. Sa titulom jednog od najstarijih razvijenih područja u ovom gradu, svoje postojanje datira iz 18. veka kao granica sa Francuskom. Okrug je na ovom području bio ofanzivno polje. U narednom periodu, područje Sinisija je dobilo namenu takozvanog zatvora. Tokom prošlog veka, ovaj okrug postaje jedan od industrijskih centara grada. Sada je ovo područje opštine Čenisija pokriveno aktivnim industrijskim namenama i sedištimama nove industrije, zajedno sa stambenim i komercijalnim namenama. Nekadašnji kompleksi ovog područja, s početka kao radničko stanovanje, kasnije kao zatvorske prostorije, u svom revitalizovanom stanju su očuvani, dostupni posetiocima kao istorijski trag ovog grada. Neaktivni objekti ovog kompleksa postaju jedan od studentskih centara ovog grada, uključujući biblioteku i ostale namene nastale za potrebe studenata. Nekadašnji torinski zatvor „Le Nuove“ sada je muzej sa replikama prostorija iz 18. veka, posećen od strane korisnika i predstavlja kulturni, rekreativni i izložbeni prostor. Objekti su u potpunosti obnovljeni. Zgrada u secesijskom stilu koja je bila nekadašnje sedište prve mehaničke radionice grada, tokom 2006. godine biva korišćena kao sedište logističkih centara zimskih olimpijskih igara u Torinu.

Slika 7 - Revitalizovani objekti nekadašnjeg kompleksa opštine Čenisija [12]

U toku prošlog veka, razvojem svesti o savremenim sistemima ekonomskog razvoja grada, a zahvaljujući plodnoj privredi čiji su se resursi mogli iskoristiti u svrhu tehnološkog razvoja, ovaj distrikt biva ponovo aktiviran. Ubrzo se razvija demografski i urbani rast okruga, formirajući jedinstvenu oblast visoke industrijske i radne gustine. Potenciranjem industrije, ovaj distrikt dobija sve veću površinu, broj korisnika i tranzitnog kretanja, te raste iz godine u godinu. Sada grad Torino, dobija definisanu namenu industrijskog kompleksa koji se najviše razvio u centralnom i južnom delu ovog okvira, te tadašnja industrija Fijata, pored ove lokacije proširuje svoje kapacitete na ostale opštine grada, poput Lingotta i zapadne strane grada u kontaktu sa rekam Dorom. Poslednjih nekoliko decenija u Italiji bivaju pokrivene teškim ekonomskim stagnacijama, što dovodi do krize i gubitka ostvarenih kapaciteta privrednih i industrijskih dobara. Industrija masovno biva zanemarena, a pogoni postaju neiskorišćeni i u fazi propadanja. Nakon krize, konkretno govoreći o Torinu, gotovo sva industrijska područja koja su u ovom gradu u periodu prethodnog veka bila aktivna, sada bivaju u procesu nekih od metoda urbane regeneracije. U poslednjih 30. godina, ovi industrijski kompleksi bivaju korišćeni u svrhu stanovanja. Osvrćući se konkretno na okvir opštine, odnosno distrikta Čenisija, neaktivirani prostor industrijskih kompleksa će u narednom periodu biti okrenut prema razvoju javnih sadržaja. U trenutku kada su prostori Univerziteta u Torinu premašivali svoje tadašnje kapacitete, zahvaljujući intenzivnom razvoju, na prostoru južnog dela Čenisije biva formiran novi prostor Univerziteta, sa stacioniranim centrom tehničkih fakulteta. Istovremeno se na istom ovom mestu razvija komunikacija između univerziteta i novoaktiviranog instituta General Motors na ovom području, što omogućava nadležnima da formiraju interakciju između ova dva sadržaja.

Valorizacija primera dobre prakse, podrazumeva komparaciju primera lokalizovanih u Italiji, kao prostora na kojima se obiman proces ovog rada odigrava. Analizirani primeri se smatraju kao izuzetno dobra rešenja na severu Italije, merodavna za definisanje metoda regeneracije koje su korišćene u tim projektima. Za razliku od dva primera koji su lokalizovani u gradu Torinu, prvi primer je pozicioniran na otvorenoj strani obale grada Savone. Ono što je karakteristično za sva tri primera, jeste činjenica da su po mnogo čemu slični sa studijom slučaja grada Smedereva. Kako je važno formirati njihovu komunikaciju i zonu regenerisati u pravcu proširenja kapaciteta i novih centara grada, izabrani primeri su u procesu svoje regeneracije uspeali da očuvaju identitet i da ujedno formiraju jednu novu namenu koja će korišćeni prostor aktivirati u nekom korisnom pravcu. Grad Savona je uspešno ispunio

očekivanja po pitanju urbane regeneracije, čime ne redukuje identitet tvrđave koja je u kontaktu sa regenerisanom lukom i nautičkim centrom grada, već pospešuje njene vizure i značaj. Rezultat je da korisnici dobijaju nove vizure grada i tvrđave, te ona postaje bitan turistički reper obale.

U odnosu na Savonu, analiza se okreće na stranu grada koji je prožet rekama Po i Dora, pa iako se ne može porediti sa Savonom u tom kontekstu, regeneracija grada Torina je tokom prethodne dve decenije postigla svoj vrhunac koji korisnicima poručuje neku drugu verziju oporavka koja neće identično obnoviti postojeći sadržaj u prethodno originalnu namenu, već istaći njen istorijski značaj i redefinisati je kao sadržaj koji će sada omogućiti korisniku daleko lakše korišćenje. Drugi primer u Torinu koji iako nema kontakt sa rekama, u ovom radu predstavlja izuzetan potencijal i kvalitetno rešenje prenamene postojećeg neiskorišćenog prostora u obrazovne svrhe. Rezultat je da su svi primeri ispunili zahteve ove analize i da su njihovi ciljevi na zadovoljavajućem stepenu.

5. ZAKLJUČAK

Istraživanje teorije i prakse urbane regeneracije, generalno vodi ka upoznavanju sa konkretnim principima koje ona u svom sklopu ima, definiše uzroke i način na koji će regeneracija uticati na izabrano područje kroz promenu namene. Uključivanje grada Smedereva u aktivne turističke grane može pozitivno uticati na razvoj njegovih kapaciteta i ostalih sadržaja. Određeno ulaganje podstiče daleko veću isplativost, tako da se dovode novi tipovi korisnika i produžava njihov ostanak u ovom mestu. Izabrano područje za primenu metode urbane regeneracije koje u svom sklopu podržava sve izabrane aspekte i kriterijume, poput industrijskog kompleksa, kulturno-istorijskog dobra i potencijala razvoja turističkih aktivnosti je industrijska zona Godominsko polje, sa fokusom na zapadni obod. Važne karakteristike ove lokacije su: kompleks je prepoznat kao industrijsko nasleđe i pogodan je primer za urbanu regeneraciju; kontakt sa tvrđavom i gradskim jezgrom podstiče na interakciju za kulturnim sadržajima u gradu; značaj reke pruža mogućnost povezivanja sa evropskim projektima; Dunavski potez podstiče na formiranje novih stanica ruta u okviru ovog kompleksa.

Na osnovu rezultata komparativne analize u ovom radu, predlažu se moguće smernice za urbanu regeneraciju područja studije slučaja grada Smedereva. Smernice se odnose na obuhvat grada, sa fokusom na izabranoj industrijskoj zoni Milan Blagojević, i to su: (1) identifikovanje potencijala za kvalitetan razvoj novih sadržaja u gradu; (2) redefinisavanje infrastrukture; (3) aktiviranje zapostavljenih kulturnih sadržaja; (4) obezbeđivanje veće sigurnosti zapostavljenih dobara; (5)

reaktivacija nepristupačnih zona dunavskog keja; (6) formiranje kontakta dunavskog keja sa tvrđavom; (7) informisanje korisnika o značaju kulturnih sadržaja; (8) promocija kulturnih dešavanja u gradu; (9) formiranje novih stanica turističkih dunavskih ruta u okviru grada (kulturnih, biciklističkih i rimskih); (10) obezbeđivanje novih sadržaja za različite profile korisnika; (11) interakcija industrijske zone sa ostatkom grada; (12) podsticaj jednostavnijeg kretanja u gradu (biciklističke i pešačke staze); (13) definisanje turističkih ruta u gradu; (14) potenciranje rečnog saobraćaja; (15) formiranje novih sadržaja na prostorima neaktivne industrijske zone (proširivanje korisnih kapaciteta grada). Primeri dobre prakse ukazuju na dobrobiti urbane regeneracije. Savona kao grad na obali pokazuje kako regeneracija industrijske zone pristaništa može uključiti istorijsko nasleđe a da mu ne redukuje značaj identiteta, dok je Torino grad koji u ovom slučaju koristi urbanu regeneraciju kao cilj formiranja identiteta nekadašnjih industrijskih kompleksa, čime se definiše kao splet novih sadržaja koji će napuštenu zonu pretvoriti u jedan od novih centara kulture i zabave.

LITERATURA

- [1] Cheshire P. *Resurgent cities, urban myths and policy hubris*, The London school of economics, 2006.
- [2] Roberts P, Sykes H, Granger R. *Urban Regeneration - Second edition*, Los Angeles, London, New DELPHI, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2017.
- [3] Brown F. *Tourism Reassessed: Blight or Blessing*, Butterworth Heineman, Oxford University Press, 1998.
- [4] Fletcher J. Input-Output Analysis and Tourism Impact Studies, *Annals of Tourism Research*, Vol. 16, No.3, 1989.
- [5] Prostorni plan Republike Srbije od 20120 do 2020, *Službeni glasnik RS*, broj 88/2010.
- [6] Prostorni plan grada Smedereva 2010-2015-2020, *Službeni list opštine Smederevo*, broj 6/2005.
- [7] Generalni urbanistički plan Smedereva, *Službeni list grada Smedereva*, broj 19/2009.
- [8] Mićković B. Značaj prostorno planskih dokumenata u periodu od 1883. do 2000. godine za planiranje i uređenje prostora opštine Nikšić, *Tehnika*, 73, str. 779-786, 2019.
- [9] Čeliković B. Okolina Beograda i Smedereva: naselja, poreklo stanovništva, običaji, *Službeni glasnik, SANU*, Beograd, 2011.

- [10] Uredba o utvrđivanju Prostornog plana područja posebne namene međunarodnog vodnog puta E 80 - Dunav (Panevropski koridor VII), *Službeni glasnik RS*, broj 14/2015.
- [11] Stojković J. *Sartid-srpska industrija čelika 1913-1940*, PINUS zapisi 8, Zajednica tehničkih fakulteta, Beograd, 1998.
- [12] Milosavljević M. *Urbana regeneracija kroz kulturu i turizam, Studija slučaja: Industrijska zona Milan Blagojević*, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet i Politehnika u Torinu, DAD – Odsek za arhitekturu i dizajn, master rad, 2019.
- [13] Dobričić M, Josimović B. Sinergija prirodnog i kulturnog nasleđa, *Arhitektura i urbanizam*, 46, 39-45, 2018. DOI: 10.5937/a-u0-16268
- [14] Maksić M, Dobričić M, Trkulja S. Institutional limitations in the management of UNESCO cultural heritage in Serbia: The case of Gamzigrad-Romuliana archaeological site, *Land Use Policy*, Vol. 78, pp. 195-206, 2018. <https://doi.org/10.1016/j.land-us-epol.2018.06.055>
- [15] Port of Savona-Vado masterplan - Autorità di Sistema Portuale del Mar Ligure Occidentale (portsofgenoa.com). <https://www.portsofgenoa.com/en/development-strategies/planningstrategy/port-masterplan/portofsavonavadomasterplan.html>. Pristupljeno 20.3.2021.
- [16] Port planning & strategies - Autorità di Sistema Portuale del Mar Ligure Occidentale (portsofgenoa.com). <https://www.portsofgenoa.com/en/developmentstrategies/planning-strategy>. Pristupljeno 21.4.2021.
- [17] <https://www.medcruiseguide.com/savona-liguria-italy/>. Pristupljeno 28.8.2021.
- [18] Parco Dora - En - MAcA - Museo A come Ambiente. <https://www.acomeambiente.org/en/il-parco-dora/>. Pristupljeno 28.8.2021.
- [19] Generalni regolacioni plan Torina, Plan urbanog razvoja grada Torina. <http://geo-portale.comune.torino.it/web/>

SUMMARY

URBAN REGENERATION OF THE INDUSTRIAL ZONE IN SMEDEREVO-COMPARATIVE ANALYSIS

This paper has a focus on Urban Regeneration, with the „still-active“ industrial complex as the main element, on the eastern outskirts of the City of Smederevo. It includes revitalization and networking with the cultural assets of the city, emphasizes their importance in terms of traditional and tourist conditions, in direct communication with a necessary urban methods for the revitalization of the entire area and the City of Smederevo. Due to the Comparative analysis of the „good practise“ examples of the similar cities in Italy, the valorization of space and approaching the basic goal of the research has been performed. The aim of the research of this paper is to achieve the most effective urban regeneration and the new level of intervention along with the settings of guidelines for improving the quality of the completely coverage of the zone in which the complex is located, not only the certain zone of the industrial complex.

Key words: urban regeneration, industrial zone, comparative analysis, Smederevo, Danube